

misel journal. Ljubljana, 2020. №40. С. 36–39. URL: <https://surl.li/ijvoos>

6. Bartle R. *Designing Virtual Worlds*. New Riders, 2004. 741 p.

7. Dichev C., Dicheva D. Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2017. Vol. 14 (1). URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0042-5>

8. Pelling N. *The Short Prehistory of Gamification*. Nano Dome : website. URL: <https://surl.li/lorzfr>

9. Salen K., Zimmerman E. *Rules of Play: Game Design Fundamentals*. Cambridge : MIT Press, 2003. 688 p.

10. Strauss W., Howe N. *The Fourth Turning: An American Prophecy – What the Cycles of History Tell Us About America’s Next Rendezvous with Destiny*. New York : Broadway Books, 1997.

11. Zichermann G. *Game Mechanics in Web and Mobile Apps*. California : O’Reilly Media, 2011. 182 p.

Шиліпун Анастасія Сергіївна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** *Методика навчання літератури.*

Андрій Ярошенко
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 11 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ
І. ДРАЧА ТА Д. ПАВЛИЧКА (із досвіду практики)**

Анотація: *У статті розглянуто особливості викладання української літератури у старшій школі на прикладі уроків,*

проведених упродовж педагогічної практики в 11 класі. Проаналізовано методи та форми роботи під час вивчення творчості представників українського шістдесятництва – Івана Драча та Дмитра Павличка. Особливу увагу приділено розвитку критичного мислення, формуванню естетичних смаків учнів, використанню інтерактивних методів навчання та формуванню національно-культурної компетентності старшокласників.

Ключові слова: *українська література, педагогічна практика, шістдесятництво, Іван Драч, Дмитро Павличко, методика викладання, інтерактивні методи, аналіз художнього твору, старша школа.*

Annotation: *The article examines the peculiarities of teaching Ukrainian literature in senior secondary school through the example of lessons conducted during pedagogical practice in the 11th grade. The methods and forms of work used in studying the works of representatives of the Ukrainian Sixtiers movement — Ivan Drach and Dmytro Pavlychko — are analyzed. Particular attention is paid to the development of critical thinking, the formation of students' aesthetic tastes, the use of interactive teaching methods, and the development of national and cultural competence among high school students.*

Keywords: *Ukrainian literature, pedagogical practice, Sixtiers movement, Ivan Drach, Dmytro Pavlychko, teaching methodology, interactive methods, literary text analysis, senior secondary school.*

Українська література в старшій ланці закладів загальної середньої освіти виконує не лише освітню, а й важливу виховну функцію. Саме на уроках літератури в учнів формується світогляд, моральні цінності, естетичний смак, навички критичного мислення та вміння аналізувати художній текст. Особливе значення у програмі 11 класу має вивчення творчості письменників-шістдесятників, адже їхня поезія відображає

духовне пробудження українського суспільства, боротьбу за національну ідентичність і свободу творчого самовираження.

Проблема формування читацької компетентності старшокласників перебуває в центрі уваги багатьох сучасних методистів та педагогів. Теоретико-методичні засади розвитку читацької культури учнів закладені у працях О. Ісаєвої, А. Ситченка, Г. Токмань, А. Фасолі, Т. Яценко та ін. Разом із тим, специфіка формування цієї компетентності під час опрацювання творчої спадщини поетів-шістдесятників на етапі профільного навчання потребує додаткового практичного осмислення.

На думку О. Ісаєвої, «формування широкої компетенції читача в процесі вивчення літератури має розглядатися як важливий компонент системи літературної освіти учнів і повинно здійснюватися з позицій особистісно орієнтованого навчання комплексно та в логічній послідовності з урахуванням усіх можливих складових розвитку читацької діяльності особистості» [1, с. 6].

Під час проходження педагогічної практики у 11 класі автором статті було відвідано та проведено уроки української літератури, присвячені творчості Івана Драча та Дмитра Павличка. Спостереження за роботою вчителя дозволило простежити сучасні методичні підходи до вивчення літератури у старшій ланці ЗЗСО, а також визначити ефективні форми й методи роботи з художнім текстом.

Слід пам'ятати, що «...саме читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, специфічною формою комунікативно-пізнавальної діяльності особистості, одним із основних чинників її саморозвитку» [4, с. 183].

Особливості викладання української літератури у старшій школі: у 11 класі вивчення української літератури має аналітичний та проблемно-пошуковий характер. Учні вже володіють базовими знаннями з теорії літератури, тому основна увага приділяється інтерпретації художнього твору, аналізу

авторської позиції та формуванню власного ставлення до прочитаного. На думку А. Фасолі, «Художньо-читацька компетентність – якість особистості, яка виявляється в готовності й здатності самостійно здобувати і застосовувати пов’язані з читацькою діяльністю знання й уміння для осягнення змісту художнього та публіцистичного тексту, налагодження діалогічної взаємодії з ним з метою розкриття авторського і творення особистих смислів» [3, с. 9].

На уроках літератури важливо поєднувати традиційні та інтерактивні методи навчання. Під час педагогічної практики було помічено, що ефективними є:

- евристична бесіда;
- метод асоціативного мислення;
- дискусія;
- робота в групах;
- аналіз художніх образів;
- використання мультимедійних засобів;
- інтерактивні вправи.

Такі методи сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів та формуванню стійкого інтересу до літератури.

Методичні особливості вивчення творчості Івана Драча: одним із уроків був урок на тему: «Іван Драч – невтомний шукач нового змісту і нової форми в поезії. “Балада про соняшник”». Основною метою заняття було ознайомлення учнів із творчістю поета-шістдесятника та аналіз новаторства його поезії.

Вдалося поєднати біографічний матеріал із творчою діяльністю письменника. Особливо ефективним виявився метод рольової гри – «Інтерв’ю з поетом». Учні ставили запитання від імені журналістів, а один із школярів виконував роль Івана Драча. Така форма роботи значно активізувала учнів і сприяла кращому засвоєнню матеріалу.

Важливим етапом уроку стало прослуховування поезії «Балада про соняшник» та її подальший аналіз. Значну увагу приділено:

- символічності образів сонця та соняшника;
- новаторству жанру балади;
- використанню метафор і алегорії;
- специфіці побудови верлібру.

Під час аналізу твору учні активно висловлювали власні думки, дискутували щодо значення символів і пояснювали авторську позицію. Для розвитку критичного мислення було використано метод «Прес», який допоміг учням аргументувати власні судження.

Ефективним також було використання асоціативного куща, при створенні якого учні добирали асоціації до образів сонця та соняшника. Такий метод сприяв розвитку творчого мислення та емоційного сприйняття художнього тексту.

Як стверджує О. Пойда, «формуючи творче мислення школярів, учитель постійно залучає їх до процесу співтворчості... Отримуючи кінцевий продукт власного креативного мислення, учень не лише добре знає навчальний матеріал, а й відчуває творчу насолоду від процесу, у якому зумів реалізувати й розвивати свої потенційні можливості та здібності» [2, с. 192].

Урок продемонстрував, що сучасне викладання літератури повинно бути спрямоване не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на формування емоційного та естетичного досвіду учнів.

Вивчення творчості Дмитра Павличка як засіб формування національної свідомості: також важливим був урок, присвячений творчості Дмитра Павличка, зокрема аналізу поезії «Два кольори». Під час заняття старшокласники ознайомилися з життєписом письменника, його громадянською позицією та роллю у розвитку української культури.

Вдало було поєднано біографічний матеріал із міжпредметними зв'язками, зокрема історією України, музичним мистецтвом та народною творчістю. Особливу увагу було приділено пісенній ліриці поета.

Прослуховування пісні «Два кольори» у виконанні Квітки Цісик створило емоційну атмосферу та допомогло учням глибше осмислити ідейний зміст твору. Після цього було проведено бесіду, під час якої учні висловлювали власні асоціації, пов'язані з образами червоного та чорного кольорів.

У процесі аналізу поезії учні визначали:

- тему та ідею твору;
- художні засоби;
- роль антитези;
- символіку кольорів;
- мотив дороги та материнського благословення.

Було використано метод проблемного запитання, що стимулювало учнів до роздумів:

- Чому саме червоний і чорний кольори стали символічними?
- Яке значення має рушник у творі?
- Чому ця пісня стала народною?

Значну увагу на уроці приділено формуванню національної свідомості учнів. Через аналіз образу рушника, материнської любові та народних символів одинадцятикласники усвідомлювали значення культурної спадщини українського народу.

Використання інтерактивних методів навчання: аналіз уроків учителя-наставника та власних уроків, проведених під час педагогічної практики дав зрозуміти, що інтерактивні методи навчання значно підвищують ефективність уроку літератури. Найрезультативнішими виявилися:

- метод «Прес»;
- асоціативний куш;
- рольова гра;

- проблемна бесіда;
- дослідницько-пошукова робота;
- робота в групах.

Інтерактивні технології дозволяють учням не лише засвоювати інформацію, а й самостійно формулювати висновки, аналізувати художні образи та висловлювати власне ставлення до прочитаного.

Особливо важливим є використання мультимедійних засобів. Презентації, аудіозаписи пісень, відеоматеріали та ілюстрації допомагають зробити урок емоційно насиченим і сприяють кращому сприйняттю художнього тексту.

Формування ключових компетентностей учнів: у процесі вивчення української літератури у старшокласників формуються важливі компетентності, зокрема:

- комунікативна;
- соціальна;
- інформаційна;
- культурна;
- громадянська.

Саме на уроках української літератури учні вчать:

- аргументовано висловлювати власну думку;
- аналізувати художній текст;
- працювати в групах;
- проводити паралелі між літературою та сучасністю;
- розуміти національні й загальнолюдські цінності.

Таким чином, особливе значення має розвиток емоційного інтелекту учнів через сприйняття художнього слова.

Отже, педагогічна практика дала можливість ознайомитися з особливостями викладання української літератури у старшій школі та проаналізувати сучасні методичні підходи до організації уроку.

У процесі спостереження за уроками було встановлено, що ефективно вивчення літератури можливе за умови:

- поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання;
- активної участі учнів у роботі;
- використання мультимедійних технологій;
- створення емоційної атмосфери на уроці;
- розвитку критичного та творчого мислення.

Творчість Івана Драча та Дмитра Павличка має великий виховний потенціал, оскільки сприяє формуванню національної свідомості, духовності та естетичних смаків учнів.

Таким чином, сучасний урок української літератури у старшій ланці ЗЗСО повинен бути не лише джерелом знань, а й простором для духовного розвитку особистості, формування її моральних цінностей та творчого мислення.

Література

1. Ісаєва О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення літератури: Автореф. дис. д-ра пед.наук: 13.00.02. Київ, 2004. 40 с.
2. Пойда О. Розвиток творчого мислення учнів засобами візуалізації навчальної інформації (на прикладі вивчення творчості Євгена Гуцала). *Літературні контексти ХХ століття: Євген Гуцало і доба*: зб. наук. праць. Вип. 8. 2023. С. 188-198.
3. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Компетентнісне навчання*. 2017. № 9. С. 8-15.
4. Яценко Т. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка* : зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. Вип. 3 (326). Педагогічні науки. С. 183-190.

Ярошенко Андрій Володимирович – здобувач СВО
магістра факультету філології й журналістики імені Михайло
Стельмаха Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського спеціальність В11.
Філологія. Українська мова та література. **Наукові інтереси:**
Методика навчання літератури.